

Milan Uzelac

BAUK OLIMPIZMA!¹

Bauk kruži svetom, bauk olimpizma! Sa svih strana zapljuskuju nas priče o visokim vrednostima olimpijskih igara; u ime njih grade se stadioni, sportske dvorane, prilazi gradovima, stanovi, asfaltiraju se putevi koji bi, da nije sporta, možda zauvek ostali u blatu. Pominju se priče o dugoj tradiciji olimpijskih igara u novom veku (iako je ona jedva nešto duža od sto godina), veliča se duh antičkih igara i ukazuje na bliskost savremenog sporta i antičkih igara u drevnoj Olimpiji.

Odista, ima tu, već na prvi pogled, mnogo zajedničkog: antičke olimpijske igre nastale su u jednom robovlasničkom svetu a naše vreme u kojem se kao roblje kupuju i prodaju igrači često i mimo njihove volje, ne razlikuje se mnogo od antičkog. U stara vremena robovi nisu imali slobodu. Nemaju je ni današnji sportisti.

Uobičajeno je da se ponekad govori o tamnim stranama sporta. A to je krajnje pogrešno. Te tamne strane najčešće su i njegove "najsvetlije" strane, momenti kada se sport pokazuje u svom pravom liku.

Ko su uopšte današnji sportisti? Osobe koje u nekom trenutku se nalaze u "usponu" da bi potom doživele moralni, psihički, a potom i fizički slom jer ni

¹Predavanje održano na Sportskoj akademiji u Beogradu aprila 2004. godine.

njihovo telo, uz svo bodrenje duha, ne može da ostvari više od onog što mu je moguće a što je determinisano moćima koje su date smrtnicima. Svi takmičari nastoje da daju sve od sebe, da prevaziđu sve druge pa često i sebe. U najvećem broju slučajeva, kad je reč o vrhunskim sportistima, reč je o svesnom i namernom uništavanju sopstvenog tela kao i ličnosti.

O čemu se tu zapravo radi?

Nesporno je da igra čini jedan od temeljnih fenomena ljudskog opstanka, da ona nije nikakva igrarija, a još manje govor o njoj; igra čini bit svakog čoveka i daje mu najviši smisao time što je u svim svojim manifestnim oblicima metafora kosmičke igre, slika načina na koji se svet igra sa samim sobom.

U isto vreme igra je i slika kosmičke vladavine, pa se time nalazi u neposrednoj blizini kako filozofije i savremene kosmologije, tako i politike i teologije.

Živimo u vreme nakon što je uveliko odbačeno shvatanje da je bit čoveka određena jednim njegovim aspektom (*homo sapiens, homo faber, homo ludens, homo technicus...*); čovek je poprište igre temeljnih fenomena kao što su *rad, borba, ljubav, smrt i igra*; on se ne može objasniti prostim odnosom već sklopom niza međuzavisnih elemenata među kojima igra ni u kom slučaju ne zauzima poslednje mesto.

Već u najstarija vremena igra je imala magijski, ritualni smisao. Nije nimalo slučajno da su se prva borilišta i igrališta gradila u blizini hramova i u tom smislu olimpijske igre nisu bile izuzetak: održavale su se u blizini Zevsovog hrama u Olimpiji kao što su se delске igre održavale na Delosu u blizini hrama boga

Apolona. Tokom čitave istorije igra nije izgubila ni ritualni ni magijski smisao. Čak i u novije vreme, najveći istorijski događaji odvijali su se, ili u najmanju ruku, započinjali u blizini mesta za igru koja svoju dimenziju svetog nisu izgubila².

Ovde ću ukazati na neke od činjenica koje nam govore o karakteru antičkih olimpijskih igara, a s namerom da se vidi kako u prirodi igre (koja se u jednom svom delu naziva u novije vreme i sportom, o kojem će posebno biti reči), ništa nije promenilo ni u naše vreme.

Grčki duh: agon

Kada se povede reč o načinu života starih Grka, o najvišim vrednostima koje su određivale njihovo bitisanje, obično se ističe kako je *agon* najizrazitije svojstvo grčke kulture; *agon* određuje celokupni ljudski život protkan nadmetanjem i borbom za prevlast i dominacijom. Grci su se u svemu nadmetali: u pesništvu, u govorništvu, u filozofiji, u trčanju ili pesničanju. Svemu su pridavali najviši značaj i u svemu nastojali da budu najbolji. Upravo taj takmičarski duh bio je dominantno svojstvo i temelj

²Da se uz igru događa uvek i nešto više od igre, potvrđuje i to, a što je beše puka *slučajnost*, da u Francuskoj, u osvit velike Revolucije krajem XVIII stoleća, članovi Narodne skupštine, koju tada čine treći stalež i većina sveštenstva (koje pristupa trećem staležu dan ranije), zakletvu polažu 20. juna 1789. u *Sali za kuglanje*. Ovo nikako ne treba videti kao oblik profanacije ideje, budući da se pomenuta Kuglana nalazi u Versaju, a do Sale staleža.

razlike između Grka i ostalog sveta (varvara).

Primer herojstva kakav srećemo kod Ahila – to ja tajna homerovske pedagogije. Ako je zaveštanje srednkeg veka bilo u podražavanju Hrista, zaveštanje klasične Grčke, preko Homera, bilo je u podražavanju Heroja.

Istorija svedoči o tome da su Homerovi časovi o herojstvu bili usvojeni: Aleksandar Makedonski, a kasnije i epirski kralj Pir (306-272), smatrahu sebe novim Ahilom. Mnoštvo Grka učilo je kod Homera da prezire dug, dosadan život a da njemu nadredi kratak i slavan životni put.

Nije nimalo slučajno da su Grci igri pridavali najviši rang; ona je uvek imala kosmičku relevantnost i uvek je u sebi nosila nešto božansko; igra beše privilegija bogova, ali više od toga - način njihovog opstanka. Oni su postojali na način igre, i posve je razumljivo što su i svoje najveće sporove rešavali igrom. Uostalom, sav kosmos postoji kao *polemos*, kao borba kosmičkih principa. Ta borba svoj parabolični oblik nalazi u dramskoj igri kao što božanski duh igre bogova nalazi svoj ljudski lik u igrama priređivanim u Olimpiji, a koje su po verovanju Grka ustanovili bogovi.

Da je u igrama od samih početaka bilo i nečeg božanskog, potvrđuje se i time što su prvi pobednici u Olimpiji bili bogovi; grški perieget iz druge polovine II veka pre n.e. Pausanija, autor opisa Grčke (Atike, Peloponeza, Beotije, Fokide, Delfa), piše kako je "Herakle sa Ide prvi priredio takmičenje i nadenuo mu ime Opimpijske igre. Tako je uveo običaj da se igre

priređuju svake pete godine pošto je imao još četiri brata³. Drugi opet vele da se u Olimpiji Zevs porvao s Kronom za vlast⁴, dok treći pričaju da je Zevs priredio igre zato što je porazio Krona. I drugi su prema kazivanju ovde pobedili: Apolon je pretekao u trčanju Hermesa, a u pesničenju Areja. Frule, kako kažu, izvijaju pitijsku pesmu za vreme skokova takmičara u pentatlonu zato što je ta pesma posvećena Apolonu, a sam bog je u Olimpiji zadobio pobeđe" (Pausanija, V 7).

Igre u Olimpiji

Bogovi Grcima behu više no uzor i u njihovom životu videli su ideal sopstvenog života, onaj najviši smisao za kojim se neprestano mora težiti; potraga za božanskim tragovima u svetu pretvarala se u potragu za onim božanskim u sebi a to se videlo u podražavanju tog pravog, istinskog života bogova.

Pored muzike kojom se vaspitavala duša Grci su smatrali da se samo gimnastikom može vaspitati telo; zato su od samih početaka igre kod Grka imale najveći značaj: nije ni najmanje slučajno što najveća čast beše ono što se može postići rukama i nogama (*Odiseja*, VIII 146) i sasvim je razumljivo što su igre bile, pre svega,

³Peonej, Epimed, Jasije, Ida. Herakle je bio najstariji. On je poređao braću da se takmiče a porednika je ovenčao grančicom divlje masline. Priča se da je maslinu Herakle doneo Helenima iz zemlje Hiperborejaca (Pausanija, V 7).

⁴Da je rvanje nešto važno vidi se i po ovom podatku: rvanjem su bogovi odlučivali kome će pripasti vlast.

stvar prestiža, ali i stvar časti: "Uvek prvi biti i najbolji među svima" (*Ilijada*, VI, 208; XI,784), govorio je Ahil, znajući od majke Tetide, da neće dugo živeti nakon pobeđe nad Hektorom; pobediti, trijumfovati, biti najbolji, pobediti protivnika pred sudijama, izvršiti veliko delo po kojem će se biti prvi među savremenikima – za to vredi živeti i i za to vredi umreti. Večnost dela pobednikovih – svedok je njegove slave.

Taj duh mogao se ispoljiti u igrama, a ponajviše tamo gde su one bile i najviše upražnjavane u arhajskom periodu Grčke – u Sparti. U to vreme, vaspitanje mladog Spartanca beše u svojoj suštini vojno vaspitanje. Ali sve do preokreta koji je nastao oko 550. godine pre n.e. u Sparti su se ravnomerno razvijale i umetnosti, pre svega muzika i igra. Ona je bila stecište i muzičara iz čitavog grčkog sveta, a to znači da su oni znali da će tu imati na dobre i muzički obrazovane slušaoce. Sa učvršćenjem aristokratije sredinom VI stoleća pre n.e. Sparta se postepeno odriče umetnosti čak i sporta, postaje konzervativna – Spartanci prestaju da pobeđuju na Olimpijskim igrama (kasnije pobeđe mahom su one u takmičenju zapregama).

Pa ipak, igre si bile veoma negovane jer su i dalje imale posredan ali važan cilj: održavanje u pripravnosti svih građana za borbu s onima koji bi ugrozili slobodu polisa. Svekolike igre imale su za svrhu da održe visok nivo fizičke spremnosti građana, pa je tako, na šezdeset osmoj olimpijadi uvedena i trka u oklopu za muškarce (Pausanija, V 8).

Pritom, ne treba misliti kako se spartansko vaspitanje svodilo samo na vojnu pripremu; velika pažnja je pridavana i konjičkom sportu, no počasno mesto je i dalje imala atletika. Petoboj je tada obuhvatao skok u dalj, bacanje diska, bacanje koplja, sprint i borbu; atletika je bila istinska religija Grka: poklonjenje zdravlju, lepoti i snazi.

Bez obzira koliko govorili o fizičkim vrlinama učesnika igara u Olimpiji, ne može se zaobići ni značaj primenjivanih metoda: nije nimalo slučajno što je na igrama od 720. do 576. od osamdeset i jednog poznatog pobednika četrdeset šest bilo Spartanaca, dok je u trčanju (kao najprestižnijoj disciplini) od 36 pobednika, 21 bio Spartanac.

Igre su bile toliko važne da su u vreme njihovog održavanja prestajali svi sukobi. Svaka bi država platila kaznu ako bi na njenoj teritoriji bio napadnut gost koji se nalazio na proputovanju za Olimpiju. Kažu da je i Aleksandrov otac, Filip Makedonski bez pogovora jednom platio kaznu jer su njegovi vojnici opljačkali nekog Atinjanina koji je putovao na olimpijske igre.

Sam Aleksandar je Olimpiju smatrao prestonicom grčkog sveta, a ne Atinu, koja beše "samo" prestonica filozofa. Najveći pesnik tzv. Nove komedije, savremenik atinskog filozofa Epikura Menandar (342-291) je sve što se zbiva u Olimpiji opisao u pet reči: *gomila, pijaca, akrobati, zabava, lopovi*. Time je iskazao sve što je tu moglo da se vidi, a i sve što je moglo da snađe posetioce u Olimpiji. S druge strane, oni koji bi bili pobednici, uživali bi najviše počasti;

neki, kao Milon iz Krotona, petostruki olimpijski pobjednik, smatrani su polubogovima i doživotno uživali najviše državne počasti.

**

Pa ipak. Moramo konstatovati razliku: postoje igre bogova i igre ljudi. U igrama bogova odražavala se njihova božanska bit, u igrama ljudi pokušaj da se bude ravan bogovima. Svaka igra podrazumeva pravila igre koja učesnici poštuju jer u protivnom slučaju igre ne može biti; izuzetak ne behu ni Olimpijske igre, što ne znači da nije bilo njihovog kršenja i narušavanja. Bogovi behu izuzetak, ljudi više no pravilo.

Ljudski faktor u olimpijskom duhu

Premda se često i s pravom ističe filozofski duh olimpizma i filozofski duh borbe koja se kod Grka ogledala i u palestri i u filozofskim dijalozima, bilo bi nepravedno ne ukazati na onu drugu stranu, medalje, ne reći nadmetanje često pratio onaj isti "sportski folklor" koji je i danas nezaobilazan kad raspravljamo o moralnoj dimenziji i "pozadini" kojima su determinisane današnje sportske igre.

Današnjim sportskim nadmetanjima se često zamera što u njima više nema viteštva, što su se u njih uselili novac i razni vansportski interesi, što pobeđuju i igrači i ekipe u više no čudnim okolnostima. Da li je to proizvod samo našeg vremena? Da li se veliki poraz jednog našeg fudbalskog tima, u zemlji - kolevci olimpizma, može do kraja razumeti posle ubedljive

prethodne pobjede na domaćem terenu? Pokušaću ovo da objasnim ukazivanjem na tri aspekta: (a) narušavanje pravila, (b) "prava" organizatora i (c) "poštovanja" protivnika – koje nalazimo još u antičko doba.

a. *Fair-play*

Smatram da ste i sami svesni jedne stvari: igra postoji samo ako se *strogo* poštuju pravila. Igre su i kod Grka bile veoma popularne, posebno one s loptom i tako izrazi: "igrač loptom" i "mladić" behu sinonimi. Narušavanje pravila bilo se strogo kažnjavano i tako nešto navodno beše retkost. Kazne za "nameštanje" rezultata bile su posebno surove. Prve zavetne statue podignute od globe uzete takmičarima koji su prekršili pravila načinjene su na devedesetomj Olimpijadi (483. godine pre n.e.); tada je Tesalac Eupol, podmitio takmičare koji su došli da se ogledaju u pesničenju, Agetora Arkadanina i Pritanida iz Kizika, a sa njima i Formiona iz Halikarnasa (koji je pobedio na prethodnoj Olimpijadi). Na statuma sačuvani su urezani stihovi kao opomena - na jednoj je pisalo da pobjedu u Olimpiji valja zadobiti ne novcem nego hitrim nogama i snažnim telom; na drugoj statui piše da ona tu stoji bogu u čast i u znak pobožnosti Elidana, a takmičarima koji krše pravila da uliva strah; natpisom na petoj statui se odaje priznanje Elidanima, naročito zbog globe šakača; na poslednjoj, šestoj, smisao natpisa je da su statue nauk svim Helenima da za pobjedu u Olimpiji niko ne potplaćuje protivnike (Pausanija, V 21).

Sledeće potkupljivanje se desilo na 112. Olimpijadi (dakle posle 14 Olimpijada, ili 48 godina kasnije); Atinjanin Kalip takmičar u petoboju podmitio je protivnike. Ali ovde se pokazuje nešto interesantno i za razumevanje savremenog olimpizma: po rečima Pausanije "Atinjani su poslali Hiperida da nagovori Eliđane da im oprostite globu" (V 21); to jasno pokazuje (a) da je takmičenje bilo stvar izuzetnog prestiža i to (b) ne samo među pojedincima već i među državama pa takmičar tu nije bio usamljen, već deo "državne sportske mašine". Treba reći da su Eliđani ponudu odbili, ali i to da su se "Atinjani prema njima odnosili sa tolikim prezirom da nisu hteli da plate globu niti su učestvovali na narednim olimpijskim igrama": To znači da su bojkotovali igre, a po starim svedočenjima činili su to "sve dok bog Apolon u najvećem svetilištu u Delfima nije objavio da Atinjanima neće dati odgovor ni na kakvo pitanje dok Eliđanima ne plate globu"⁵. Atinjani su platili globu i tim novcem je podignuto šest statua u slavu Zevsu, a s natpisima koji slave pravičnost Eliđana, osuđuju postupke Atinjana i ističu kako je takmičenje stvar srčanosti a ne novca.

Naredno podmićivanje zabeleženo je u rvanju na stosedamdeset osmoj Olimpijadi (posle 66 olimpijada, dakle, nakon 264 godine). Globu Zevsu platili su ovog puta Rođani za protežiranje njihovog rvača Filostrata, mada ovaj podatak Pausanija dovodi u sumnju jer se

⁵Dakle, morao je i sam Bog da interveniše i utiče na atinski "olimpijski komitet", kojem ne da ne pada na pamet da se pokaje za podmićivanje, već odbija i da plati kaznu!

na spiskovima pobednika nalazi podatak da je u rvanju na pomenutoj Olimpijadi pobedio Straton iz Aleksandrije.

Na dvestoosamnaestoj olimpijadi globu je platio takmičar u šakanju Apolonije iz Aleksandrije s nadimkom Rant; ali za ovog takmičara je karakteristično da nije platio globu zato što je podmićivao ili primao mito, već zato što je zakasnio na igre a žalio na vremenske nepogode na putu; to je bilo opovrgnuto od drugih takmičara (Heraklid, Aleksandrinac), jer je ustanovljeno da je Apolonije zakasnio zato što je na Jonskim igrama koje su se u to vreme takođe održavale, skupljao novčane nagrade. Kad su ga Elidani udaljili iz borbe jer je prekršio pravila i pobednički venac dosudili Heraklidu bez borbe, on je na ovog, ovenčanog lovorovim vencem, jurnuo (prethodno obavivši šake remenima za borbu) i počeo da ga udara a to mu je donelo potom veliku štetu.

Na dvestodvadeset i šestoj olimpijadi oglobljena su dva šakača kojima je bilo stalo samo do pobede pa su se sporazumeli oko pobede za izvesnu sumu novca; dve Zevsove statue napravljene od ovog novca stoje levo i desno od ulaza u stadion, izveštava Pausanija. Od ovih šakača jedan se zvao Didant a onaj što ga je podmitio Sarapamon. Obojica behu Egipćani i nisu mnogo poštovali Zevsa. Ali na to ne behu imuni ni Elidani: Damonik Elidanin na 192. olimpijadi je žarko želeo da pobedi njegov sin Poliktor i podmitio je oca Sosandrovog, Sosandra. Globu su ozlojeđenim Elidanima platili roditelji jer su oni prekršili pravila.

Vidite, ako je u Olimpiji bilo mnogo Zevsovih statua, to nije samo stoga što su Grci najviše slavili svog najvišeg boga, već i stoga što su izradom Zevsovih statua nastojali da iskupe svoje nepoštenje.

Ali, obratite pažnju na dve činjenice: (a) svuda su nam sačuvana imena prekršilaca, čak i njihovi nadimci; oni su igrom sudbine postali jednako slavni kao i sami pobednici čija su imena uvek s najvećim poštovanjem i slavljenjem beležena. To znači da se i zlu i prevari, koji služe za opomenu, pridaje jednako velika pažnja kao i dobru. Isto tako, obratite pažnju da (b) iza podmićivanja ne stoje samo pojedinci već često i države (kao što su to u naše vreme klubovi ili sportski savezi). Želim time da kažem da su i u najstarija vremena pobeđe bile važne u toj meri da se ni sredstva nisu birala jednako kao i danas i da mi ne treba stare igre niti da idealizujemo niti da ove današnje demonizujemo.

Ne mislim da je stvar u tome da se spram olimpizma odnosimo poput mladog i silovitog Aleksandra Makedonskog koji je, Gordijev čvor, "razmrsio" udarcem mača; problem se, dakako, može "preseći", kao što je to učinio Aleksandar, samo, ne zaboravimo: Aleksandar je (iako je imao najvećeg Grka za učitelja), ipak, bio varvarin, a ne Grk; bio je dobar takmičar ali ne i čovek vičan teoriji kao jedinom putu što vodi do istine.

Primer viteškog ferpleja nalazimo na sedamdeset šestoj olimpijadi kad Teagen sa Tasa (476. p.n.e) nije izašao da se bori protiv Eutima. Eutim je u pesničenju pobedio na 74 olimpijadi (484); na 75.

olimpijadi je izgubio od Teagena u pesničenju; sam Teagen nije zbog iscrpljenosti u prethodnoj borbi pobedio i u pankrationu⁶, a sudije su ga kaznije da talanat plati bogu a talanat Eutimu, da ga obešteti jer im se učinilo da se u pesničenju takmičio samo iz pakosti prema Eutimu. Na sledećim igrama Teagen je kazne isplatio a Eutim je bio pobednik (kao i na sledećim igrama u pesničenju), a Teagen⁷ se nije takmičio.

b. Domaći teren

Međutim, iako je plaćana globa za lažiranje rezultata (a samo jednom zbog kukavičluka, i to 201. olimpijade kad je dan pre pankrationa od straha pobeo s takmičenja Serapion, Egipćanin) nije bilo samo nameštanja rezultata! Bilo je i "nameštanja" igara i to od strane organizatora (Elidana), ali, to nije bilo sankcionisano, jer organizator može na svom terenu uvek više no ostali učesnici(!): takmičenja su uvođena, ali i ukidana: tako su Elidani, kao domaćini, imali mogućnost ne samo da odrede broj sudija, već i da ukinu discipline u kojima bi oni bili manje uspešniji. Pausanija piše da je "petboj za dečake uveden na trideset osmoj Olimpijadi i pošto je tada

⁶ Tako je Dromej iz Mantineje, prvi koji je u pankrationu stekao pobeđu bez borbe.

⁷ Na sledećoj Olimpijadi Teagen je pobedio u pankrationu, potom tri puta na Pitijskim igrama u pesničanju, devet puta u Nemeji a deset na Istamskim igrama (pesničanje ili pankration). Potom je napustio te discipline, nastavio da se bori u trčanju. Ukupno je osvojio 1400 venaca (Pausanija, VI, 11).

grančicu divlje masline osvojio Lakedemonjanin Eutalida, Eliđani su odlučili da se dečaci ne nadmeću u petoboju" (Pausanija, V 9).

Nemam nameru da vam u ovom kontekstu dalje govorim o prednosti domaćeg terena i domaće ekipe u naše vreme; o tome sve veoma dobro znate.

c. Odnos prema protivniku

Ako se današnjim sportistima zamera na dopingovanju, pa se čak predlaže da se organizuju dve vrste igara, jedne za one koji se dopinguju a druge za one koji to ne čine, kad je reč o antičkim borcima, ne znam da li su u tom smislu imali posebne pripreme; ono što svakako treba istaći jeste da antičke Olimpijske igre nisu bile nalik današnjim baletskim predstavama; surovost tamo nije nedostajala; u pankrationu (spoj borbe i pesničanja) bilo je dozvoljeno sve osim ujedanja i izbijanja očiju; dozvoljeni su bili udarci u stomak, protivnik se mogao udarati i kad bi se nalazio na zemlji, mogli ste mu polomiti prste a zabeležen je i jedan takav udarac kojim je jedan učesnik probio protivnika i iščupao mu unutrašnje organe.

Drugim rečima: humanističko svetlo kojim su "zasipani" toliko stari Grci i njihove igre u Olimpiji (ali i istamske, pitijske i nemejske igre – pravila su bila ista) proizvod je romantičara XIX stoleća.

Preliminarni zaključak

Šta sve ovo pokazuje? U kojoj meri se može

govoriti o specifičnosti olimpizma antičkog doba u odnosu na naše vreme? Ako su neke od grubosti prividno umanjene (da bi na drugom mestu, u skrivenoj formi, bile realizovane u još ekstremnijem obliku), nemoguće ne ne konstatovati nespojivost olimpizma i humanizma. To je ponajpre stoga što olimpizam, odnosno agon koji se izražava u takmišenju, nije po meri čoveka, nije human već je ne-human.

Današnja sportska nadmetanja rezultat su velike delatnosti niza društvenih, naučnih i političkih institucija i nije slučajno što se svakodnevno sportskim manifestacijama i tzv. sportskim događajima posvećuje višestruko veći značaj no onim kulturnim, i "sportisti" ili pojedinci koje u sportiste isfabrikuju institucije pravi su "junaci" našeg vremena, a ne slikari, kompozitori ili književnici (po kojima će u budućim vekovima ovo vreme biti zapamćemo - kao što danas znamo ponajviše o antičkim umetnicima, filozofima i piscima - a tek jedva imena Olimpijskih pobednika, onih koji su imali doživotnu hranu u Pritaneju i smatrani skoro polu-bogovima dok je Sokrat ispijao otrov od kukute).

Danas je ono što nazivamo sportom omogućilo da se potisnu srednjevekovni ideali viteštva i nadmetanja; cilj je da se obezvrede i poslednje vrednosti poput časti ugleda i dostojanstva. Iz sporta niko ne izlazi čistih ruku.

To još uvek ne znači da prave igre ne mogu postojati. Naprotiv, mogu one postojati, ali to su igre shvaćene kao izuzimanje iz sveta, kao u samom sebi

pokrenuto postojanje; to su igre koje menjaju i obrazuju prvobitno samog igrača i pripremaju ga za život, konačno, to nisu igre koje igrača pretvaraju u instrument tuđe volje da bi ga potom, izraubovanog, gurnile u grupu društveno, socijalnih slučajeva. Igra podrazumeva slobodno ophođenje s mogućnostima; ona podrazumeva igrača koji misli i koji je u stanju da među mogućnostima bira i tim biranjem oblikuje sebe kao slobodno biće. Samo u tom smislu igra može biti stvaralačka i samo se tako ona može približiti umetnosti i uzdići nad pukim umećem. Samo u igri čovek se može približiti onom iskonskom, samo u igri čovek može dospeti do sveta, do onog božanskog. Ako je Niče rekao da "oko junaka sve postaje tragedija, oko poluboga satirska igra, a oko boga svet", onda je on hteo da ukaže na onu nikad neizgubljenu vezu božanskog i sveta koja prebiva u igri. Samo kroz igru dospeva se do svetog i samo kroz igru dospeva se do božanskog; samo zato igra je ritual i služba božija.

Ali tako nešto nema nikakvu šansu za opstanak u našem vremenu koje sve osporava i obezvređuje a najviše sopstveni smisao za postojanjem.

Osnovna zamerka modernom olimpizmu bila bi u tome da nema ni filozofsku osnovu ni uzvišene ciljeve⁸; i to je tačno: (a) filozofsku osnovu nema jer je nema ni današnji svet, ako se ima u vidu niz

⁸Ovde se radi o zamerki koju modernom sportu upućuje P. de Kuberten po čemu je on ispod antičkog; što se ostale dve deficijentnosti tiče, naime da moderni sport nema "patriotski i religiozni aparat", njih je Kuberten svojim nacističkim potezima nadoknadio. (O tome opširnije: Simonović, 1994, 67).

razvodnjavajućih postmodernističkih tendencija koje nastoje da potru svaku supstancijalnu osnovu sveta i da ga ocrtaju kao simulaciju ničeg nad zjapećom prazninom; (b) uzvišene ciljeve nema jer je i kategorija uzvišenosti nekad nastala u retorici, u borbi mišljenja sad izbleдела i nedovoljna da bude osnov novih nadmetanja, u vreme kad je samo nadmetanje izgubilo pređašnji smisao.

Nije tragedija današnjeg olimpizma u tome što je pređašnji imao religioznu osnovu na kojoj i ovaj insistira; naprotiv: današnji olimpizam egzistira na primitivnom surogatu ideje religioznog, i s gubitkom onog istinski *religioznog* i *svetog* nepovratno je izgubljen sistem vrednosti na kojima bi prava borba morala da počiva; Grcima, koji su slavili razne bogove, zajedničko beše još od Heraklita (a utvrđeno kod stoika) da *polemos* jeste osnova sveta koji postoji na način igre. Kod njih je misao o igri bila najviša misao; u novo, naše vreme, igra nikad, sem možda kod poznog Ničea (koji je nastojao da prevlada zapadnu metafiziku stavljajući igru na mesto vrednosti), nije bila nešto što bi imalo smisao u samom sebi. Zato je izmišljena reč *sport*⁹.

Filozofski duh igre ogleda se u njenom *polemosu*, u igri sa drugima, ali jednako i sa sobom a potom i sa samim svetom; samo spram sveta i igre sveta ljudska

⁹ Sport je surogat igre, laž koja za svoj krajnji cilj ima uvek nešto izvan sebe - novac i razne privilegije u sferi moći. Zato rečju *sport* ne treba ponižavati igru i uništavati njenu antropološki plemenitu a kosmološki utemeljujuću dimenziju. Zato izraz *sportiranje* treba ostaviti onima koji o igri ništa nisu razumeli.

igra može zadobiti delić smisla koji je i dalje vezuje za svet i njegov najdublji temelj.

Realni duh igre, igra kakvom je vide ljudi iz njihovog *natürliche Einstellung*, i to kvazi-"događanje" određuju kao sport, samo je eho one istinske igre kakva, možda ni kod Grka, u svojem najčistijem obliku nikada nije ni postojala.

To, razume se, ne znači da mi ne treba da se bavimo igrom, još manje da mislimo njenu bit što pokazuje se kao temeljni problem na tlu najvišeg filozofskog interesa; da se može staviti pod znak pitanja i ono što je zdravom razumu najrazumljivije, da se može dovesti u sumnju i ono što svako oduvek kao nešto izvesno pretpostavlja - to je pokazao već Parmenid iz Eleje. Za nas danas to samo znači da se bit igre, sama igra kao temeljni fenomen mora misliti, da je ona centralni filozofski problem, čak i u slučaju da oko nas nema ni pravih igrača a još manje prave igre. Uostalom, igra postoji; ona je način na koji svet uopšte postoji.

To i nije tako loše kao zaključak, a tzv. "sportisti" oslobođeni su onih najviših zahteva koje svaka igra pred čoveka postavlja; oni mogu sebe na razne načine zavaravati, ali moraju znati da su sitne šićardžije, mali sitni probisveti izronili iz tame podzemlja da bi se narednog trenutka rasplinuli u svetlosti polusveta. Istinska igra uvek od čoveka zahteva nešto više. Stari Grci su to znali i svedočenje o tome sačuvano je upravo u filozofiji, u jedinoj istinskog palestri koja je borište najviših pojmova. Kao što je pozorište za Grke bilo kosmičko glumište, mesto gde se sukobljuju kosmičke

moći, tako je filozofija bila mesto gde su se sukobljavali i borili pojmovi koji su sve vreme bili najviši izraz ljudskoga duha. Igra ostaje privilegija filozofa.

I sad me neko pita: mogu li vrhunski sportisti biti vrhunski treneri? Čemu oni mogu nekog da nauče? I koga? Koga je slikanju naučio Pikaso? Na ovo pitanje odgovoriću vam na sledećem predavanju.